

Femte brigades regimentsfaner.

Hvad de fortæller.

Et blad av norsk krigshistorie.

Av kaptein Høyer.

Bladet er disse indskriftede for-
kom vistnok mange helt læremod.
de de fleste dem i Adresseavisen
den dag fanerne var blit overle-
vert. Vi er derfor ganske sikker
paa at en nærmere omtale av de
indskriftene som indskriftene refer-
ter sig til vil bli læst med op-
mærksomhet. Det er kaptein Høy-
er som har skrevet i form af en
genet, og har selvfølgelig stillet dem
til disposition efter at han har
alles mulige brukt dem i sit fore-

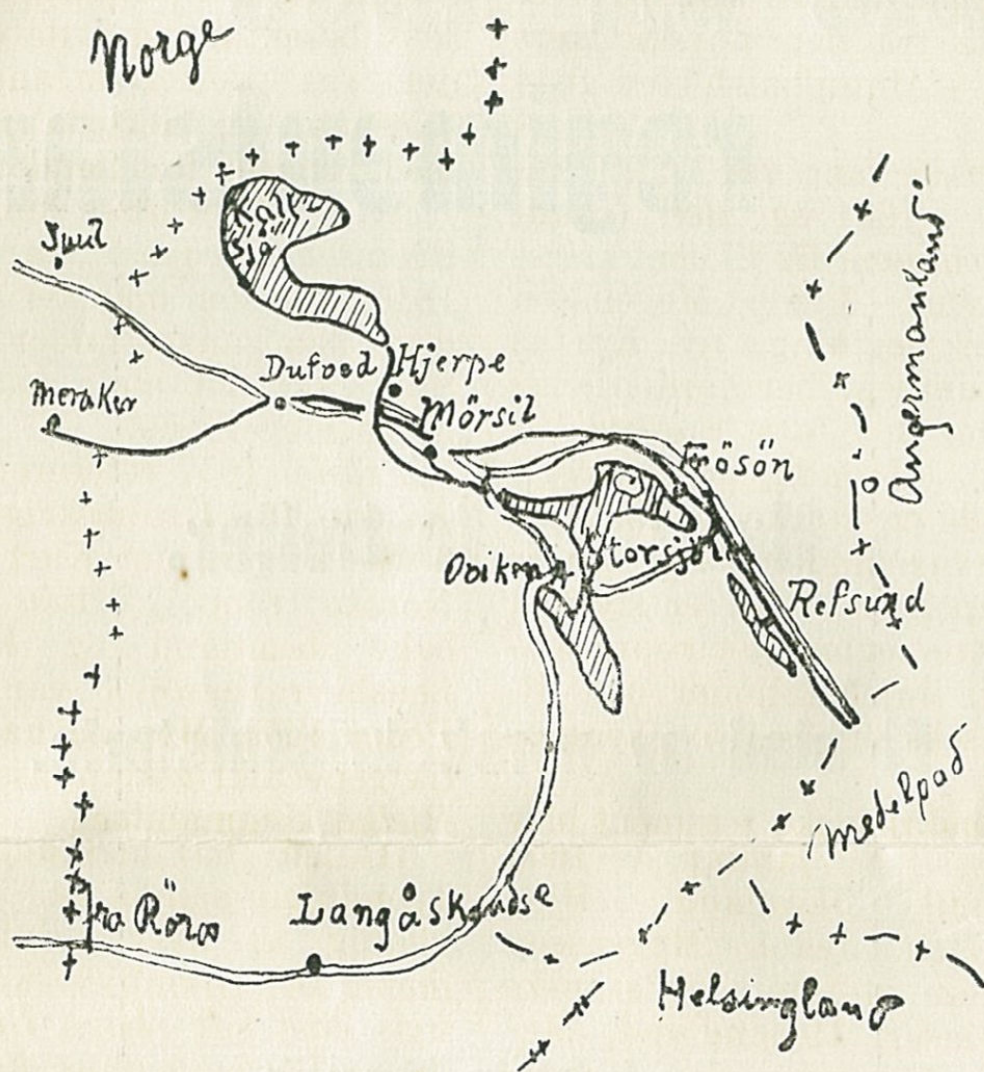

En av vore krigshistoriske for-
fattere siger et eller andet sted:
Vor hers sagde er dramatiske men
hæderlige. For 1814 var det heron
landet i otte kriger; i seks av dem
med avgjort fremgang. I to slik
landet ikke parting landet
vilde.
Denne uttalte fremdrog kap-
tein Wøyer i et foredrag som han
2. oktober 1914 holdt i Trondhjems
militærforening om indskriftene
paa de faner som netop er blit
overleveret Nordnorske brigade

Trondhjem.

A/S Adresseavisens bok- & akcidenstrykkeri.

1914.

En av vore krigshistoriske forfattere siger et eller andet sted: «Vor hærs saga er bramfri, men hæderlig. Fra 1644 verget hæren landet i otte krige; i seks av dem med avgjort fremgang, i to slik at fienden ikke paatvang landet sin vilje.»

Denne uttalelse fremdrog kaptein Høyér i et foredrag som han 2. oktbr. 1914 holdt i Trondhjems militærforening om indskrifterne paa de faner som netop er blit overlevert Nordenfjeldske dragonregiment og ellefte, tolvte og tretende infanteriregiment av femte brigade.

Flere av disse indskrifter forekom vistnok mange helt fremmed, da de læste dem i Adresseavisen den dag fanerne var blit overlevert. Vi er derfor ganske sikker paa at en nærmere omtale av de bataljer som indskrifterne referer sig til, vil bli læst med oppmerksomhet. Det er kaptein Høyér som har hentet frem opplysningerne, og har velvillig stillet dem til disposition efter at nan igaar aftes hadde brukt dem i sit foredrag.

Frøsøn 1644, 1657

staar der paa brigadens samtlige tre infanteriregimenters faner.

Træfningen ved Frøsøn 1644 er en episode fra den norske hærs bloddaab — Hannibalsfeiden 1644 —45.

Den norske hær var blit reorganisert i 1641 og *det trondhjemske regiment* fik til chef krigskommissarius Jakob Mogenssøn *Ulfeldt*, en slegtning av Korfits *Ulfeldt*. Kampene her nordenfjelds kaldes efter den først nævnte *Ulfeldtfeiden*. *Trondhjemske regiment* hadde en styrke av ca. 1000 mand og var inddelt i tre, senere flere kompanier. Nu er styrken inddelt i tre regimenter repræsenterende ni linjebataljoner paa til sammen seks og tredive kompanier.

Det *Trondhjemske regiment* blev allerede i januar 1644 forlagt til *Jämtland*. Herfra foretok Jakob Mogenssøn *Ulfeldt* flere indfald i de svenske naboprovinser, *Helsingland*, *Medelpad* og *Ångermanland*. I mars maaned kom svenske tropper under kommando av *Flemming* til *Jämtland*. Begge motstandere laa leiret mot hverandre ved *Refsund* — som man vil finde paa det oversigtskart som ledsager denne artikel. *Ulfeldt* var underlegen og trak sig ind i *Trøndelagen*. Hans tilbaketog hadde til følge at *Flemming* besatte *Jämtland*. En tid senere kom Det *trondhjemske regiment* igjen, denne gang under anførsel av *Kristofer Rasmussøn*. *Jämterne* sluttet sig til *trønderne* og med flere tusen mand begyndte *Rasmussøn* beleiringen av *Frøsøn skanse*, hvor svenskerne forsvarte sig i syv uker under kommando av *Johan Strijk*. *Frøsøn*

skanse laa paa en holme i *Storsjön*. En svensk undsætning til *Johan Strijk* under kaptein *Lars Persson* blev slaat da han var naadd frem til *Gibosund*. *Skansens* besætning maatte overgi sig, det var den 10de august 1644. *Jämtland* og *Herjedalen* var hermed rensket for fiender.

At vi mistet disse landsdele ved *Brömsebrofreden* aaret efter, 1645, kom som man vet av at Danmark laa ganske under i kampen. Slik gaar det naar man ikke er herre i eget hus!

Frøsøn 1657 refererer sig til en episode fra *Krabbekrigen 1657—60* — krigen mot *Karl X Gustaf*. Norske tropper skulde erobre tilbake *Jämtland* og *Herjedalen*. *Lensherre* heroppe var den gang *Peder Vibe*. Men da han blev syk fik generalkrigskommissær *Jørgen Bjelke* kommandoen.

Høsten 1657 blev der saa her i *Trondhjem* samlet ca. 3000 mand, nemlig et hvervet infanteriregiment, Det *trondhjemske regiment*, hvis chef var oberst *Gersdorf*, en del av Det *bergenhusiske regiment*, et rytterkompani og to kompanier dragoner foruten en del let artilleri. Nogen kompanier av *Bergenhusiske regiment* blev som garnison efterlatt i *Trondhjem*. Med resten, 2000 mand, marscherte *Jørgen Bjelke* i slutten av august til *Stjørdalen*. Han delte her styrken i to. Den ene avdeling marscherte opigjennem de samme trakter som forleden var skueplads for vor brigades felttjenesteøvelser — *Værdalen* med *sidedalen Indalen*. Over *Sul* øverst i *Indalen* gik *Bjelkes* ene styrke ind i *Sverige*, mens den anden marscherte ind over *Meraker*. For denne styrke blev marschen meget besværlig. *Kanonerne* maatte av og

til kløves — det var nok ikke 42 cm.s mørsere Jørgen Bjelke raa- det over.

Ved Dufved møttes kolonnerne efter at en del svensk rytteri var blit drevet tilbake.

Krigen utviklet sig videre derhen at kampcentret nu som nogen aar tidligere blev Frösön skanse. Her laa den svenske major Anderson *Myhre* med 200 mand. Med denne lille styrke forsvarte han sig tappert i seks uker mot den betydelige overmakt. Den 18de november 1657 overgav majoren skansen mot at besætningen skulde faa fri avmarsch. Den senere bekjendte norske officer, oberstløytnant ved Trondhjemske regiment Reinhold von *Hoven*, blev derpaa kommandant paa Frösön. Herjedalen blev ogsaa besat av nordmændene.

Fra Frösön tænkte Jørgen Bjelke at rykke mot Falun kobberverk i Dalarne. Han fik imidlertid ordre til hurtigst at marschere til det søndenfjeldske Norge med 2000 mand. Marschen blev utført overordentlig raskt. Den er vel kjendt av historielæsere og Bjelkes djervhet blev hædrende omtalt av Karl X Gustaf. Men de norske troppers held sønden- og nordenfjelds fik ingen betydning. Danmark blev atter slaat ned og ved Roskildefreden fik svenskerne hele Trøndelagen. Slik kan det gaa naar man er avhængig av andre. Men heldigvis blev Trøndelagen tilbakeerobret. Det var i 1658 og av norske tropper.

Men i den tiden svenskerne raa- det i Trøndelagen utskrev de 2830 norske bondegutter fra de trondhjemske distrikter. Hensigten var at sætte op et rytterregiment og to infanteriregimenter. Bare de to sidste blev opsat. Under

svensk befal og under svenske faner blev de over Sverige sendt til Estland og Lifland for at slaas med polakker og russer. En mængde døde av pest mens de laa i garnison i Lifland.

En svensk militærforfatter, Planting-Gyllenbåga, siger i sin bok «Norske krigare under svenska fanor» at «efter förloppet af omkring två år hadde de bægge med så många svårigheter uppsatte norska regementena upphört att finnas till.»

Slik kan det gaa under fremmed vælde.

1776.

Alle regimenter i femte brigade har aastallet 1677 paa sine faner. Paa Søndmør infanteriregiments og Søndre Trondhjems infanteriregiments staar Marstrand — Carlsten 1677. Paa Nordre Trondhjems infanteriregiments fane staar Jämtland 1677 og paa Nordenfjeldske dragonregiments staar Oviken 1677.

Dette er kampe som har fundet sted under Gyldenløvefeiden 1675 — 1679.

Den dygtige generalløytnant Henrik Ruse av Ryssenstein var kommanderende general nordenfjelds og chef for Trondhjemske regiment. Dette var nu vokset til 2500 mand fordelt paa 12 kompanier, og saa stort at kommanderende general fandt at det burde deles i to. Delingen fandt sted vaaren 1677, og fra det tidspunkt av har vi første og andet trondhjemske regiment.

Andet regiment fik oberst *Iddekinghe* til chef og blev under ham sendt til Fredriksstad, hvorfra det med andre tropper under generalmajor *Løvenhjelm* marscherte ind i Båhus. Distancen Trondhjem—

Fredrikstad tilbakela trønderne selvfølgelig paa sine ben. «Troppe-transport» var det ikke tale om.

Straks før opbruddet fra Fredrikstad kom chefen for Oplandske regiment, oberst Johan Vibe og oberst Iddekinghe i disput om hvilket av de to regimenter, Oplandske eller andet Trondhjemske, var bedst. Det endte med duel hvor begge oberster blev saaret.

Andet Trondhjemske regiment deltok i beleiringen og indtagelsen av Marstrand den 18de og den sterke fæstning Carlsten den 23de juli 1677.

I det bekjendte slag ved Uddevalla den 28de august 1777 foretok andet Trondhjemske regiment under oberst Iddekinghe en omgaaende bevægelse, mens det norske rytteri ved sit rasende angrep fuldstændig oprev den svenske styrke som vistnok tapte over tusen mand foruten faner, artilleri og træn.

Her nordenfjelds rykket første Trondhjemske regiment og de nordenfjeldske dragoner i begynnelsen av august i tre avdelinger ind i Jämtland under generalmajor Reinhold von Hoven og hans svigersøn oberst Georg Kristian Schultz. De tre avdelinger talte ialt 2000 mand. Den ene avdeling marscherte fra Snaasen, den anden fra Værdalen og den tredje fra Meraker.

For de svenske tropper i Jämtland var general Sparre chef.

Nordmændene tok skanserne Dufved, Hjerpe og Mörsill. Derpaa gjaldt det at ta Frösön, denne skanse ved Storsjön skulde atter komme til at spille en fremtrædende rolle.

Den norske styrke blev delt slik at von Hoven med hovedstyrken rykket langs nordsiden av Stor-

sjön frem mot Frösön, mens oberst Schultz med 300 mand — fotfolk og ryttere — fulgte den sydlige bred av sjöen. Schultz, som av jämtlandske bønder hadde faaet melding om en svensk styrke ved Oviken, marscherte om natten tre mil og kom næste dag, det var den 18de august, frem til Oviken kirke. Her omgik og overrasket han fire svenske infanterikompanier og fire kompanier dragoner under major Rutenkrantz. Svenskerne skal først ha tat stilling bak kirkegaardsmuren, men maatte efter nogen timers kamp overgi sig. Den del av den svenske styrke som bestod av jämtter gik under kampen over til nordmændene. Gyldenløve siger at 500 svensker blev tat tilfange.

Oberst Schultz marscherte derpaa langs Storsjöns sydlige bred frem til Frösön skanse, som allerede var besat av von Hoven, idet den svenske besætning var blit overrasket og hadde opgitt kampen ned nordmændene. Svenskerne trak sig derpaa ut av Jämtland.

En forholdsvis lang fredsperiode følger nu. Men saa kommer vi til *den store nordiske krig* og aarstallene

1713, 1714, 1715 og 1716.

Søndmør infanteriregiment nr. 11 og Søndre Trondhjems infanteriregiment nr. 12 har begge følgende indskrifter paa sine faner: Tønning 1713, 1714 og Stralsund 1715.

Søndre Trondhjems regiment har videre Fredrikshald 1716.

Fra 1710 bestod vor brigade av: Første eller Nordre Trondhjems regiment paa tolv nationale kompanier: Værdalske, Rissen og

Stadsbygdens, Strinden og Bynesets, Stod og Snaasens, Skogns og Frostas, Overhaldens, Bjørnør og Hellundske, Selbu og Tydalens, Stjørdalen og Aasens, Sparbu og Beitstadske, Nomedalske og Inder- og Ytterøens;

Andet elier Søndre Trondhjems regiment paa tolv nationale kompanier: Opdalske, Holtaalen og Aalens, Melhusiske, Bynessets, Orkedalske, Meldalske, Surendalske, Hevnes, Stangvikens, Sundalens, Romsdalske og Vestneske;

Nordenfjeldske dragonregiment paa fire nationale kompanier: Stjørdalske, Værdalske, Guldalske, Sparbuske og et hvervet kompani.

Infanteriregimentene blev nu bevæbnet med flintlaasgeværer med bajonet istedenfor de gamle musketter med luntelaas.

I 1713 sendtes andet Trondhjemske regiment under sin dygtige chef, oberst Wincentz *Budde* ned til Danmark. Regimentet blev utskibet i Flatstrand og bragtes med vogne til Fredericia den 20de februar 1713. Regimentet var nu med ved beleiringen av fæstningen *Tønning*, hvor den svenske general *Stenbock* den 15de mai 1713 overgav sig med sin hær. Paa grund av uenighet med preusserkongen om de gottorpske lande blev *Tønningen* for alvor først besat av dansk-norske tropper i februar 1714.

Andet Trondhjemske regiment blev nu liggende i Holsten indtil det i juli 1715 kom til *Stralsund*, i hvis berømte beleiring det kom til at delta. Ved *Usedom* udmerket to av regimentets kompanier sig under kapteinerne *Brun* og *Hock*, idet de som besætning paa nogen prammer slog tilbage en

række angrep i dagene fra 22de juli til 1ste august.

Regimentet deltok samlet i landgangen paa Rügen og i kampene i det forskansede *Stresow* som Karl XII forgjæves forsøkte at storme. Den 18de december 1715 kjæmpet regimentet med udmerkelse ved Stralsund og slog tilbake et av utfaldene som Karl XII gjorde. Det var ved Frankerporten.

Den 24de december 1715 overgav Stralsund sig efter at kong Karl var sluppet over til Sverige og i 1716 blev andet Trondhjemske regiment overført til Fyn.

I midten av april 1716 kom regimentet tilbake til Norge. Det blev landsat i Fredrikstad. Allerede en uke senere skulde det komme i kamp igjen — vi finder det nemlig blandt de andre norske tropper som deltok i overfaldet paa *Moss*. Karl XII stod da i Kristiania og den norske hovedstyrke foran Drammen. Landeveien fra Kristiania til Sverige over Moss var kong Karls viktigste etappelinje. Derfor var Moss besat av en svensk bataljon under oberstløytnant Falkenberg. Trønderne angrep byen fra sydsiden og efter to timers forbitret kamp var den svenske bataljon tat.

Da kong Karls etappelinje saaledes var klippet over maatte svenskerne hurtig retirere fra Kristiania over Glommen straks syd for Øieren og til trakten nordenfor Svinesund.

Herfra var det Karl XII gjorde sit bekjendte angrep paa *Fredrikshald* nat til 4de juli 1716. De fleste norske tropper laa indkvartert i selve byen. Paa fæstningen Fredrikssten laa et par kompanier og i den saakaldte borgerskanse mellem fæstningen og

byen laa oberstløytnant *Landsberg* med en bataljon, hvori der var et kompani av andet Trondhjemske regiment.

Denne skanse skulde oberst *Schlippenback* storme med 600 mand, mens kongen selv med sin hovedstyrke skulde angripe byen.

Efter en haard kamp blev den trønderske feltvakt under løytnant *Grabow* kastet tilbage og svenskerne fulgte efter ind i den ytre skanse. Oberstløytnant *Landsbergs* bataljon var imidlertid blit allarmert og viste med en forbitret ild tilbage svenskernes fortsatte angrep. Gang paa gang gik svenskerne paa, og mandefaldet var stort. Blandt de faldne var ogsaa obersten, *Schlippenback*. *Trønderne var den nat med paa at redde Fredrikssten*. Derfor er det at Søndre Trondhjems infanteriregiment har Fredrikshald 1716 indskrevet paa sin fane.

Trangen 1808.

Det staar i alle tre infanteriregimenternes faner. Det var her, ved Flisenelven i Aasnes, at den svenske oberst *Gahn* med en bataljon av Dalregimentet den 25de april maatte overgi sig efter en voldsom kamp. Av de syv norske kompanier som seiret her var de fem trønderske, nemlig grenaderbataljonen av andet Trondhjemske regiment — 600 mand — under major *Ræder*, og Trønderske skarpskytterdivision — 150 mand — under kaptein *Siegholdt*. Av det sidstnævnte kompani, som forøvrig hadde ski, var den ene halvpart av soldaterne første og den anden halvpart fra andet Trondhjemske regiment. De nationale regimenter bestod den gang av en grenaderbataljon foruten musketererne. Ved alle geworbne kom-

panier skulde der være en skarpskytter-underofficer og ti skarpskyttere. Alle disse blev i 1808 samlet i egne avdelinger — derfor benævnelsen den Trønderske skarpskytterdivision.

Grenaderbataljonen *Ræder* og skarpskytterdivisionen *Siegholdt* marscherte i mars maaned fra Trondhjem over Røros til Elverum paa 14 dage. Det er 32 kilometer om dagen uten rastdag. De hadde ikke en mand syk da de kom frem!

Lier, Matrand 1814.

Søndmør infanteriregiment nr. 11 og Søndre Trondhjems infanteriregiment nr. 12 har begge paa sine faner indskriften *Lier—Matrand 1814*.

Det var her oberstløytnant *Krebs* med tre bataljoner, hvorav første musketerbataljon av andet Trondhjemske regiment under major *Stang*, en eskadron rytteri og et halvt batteri artilleri stanset og rev op en svensk brigade under generalmajor *Gahn*.

Under svenskernes angrep paa Lierstillingen stod trønderbataljonen som reserve bak Liergaard. For hver gang svenskerne gik frem til storm, fik de trønderne i flanken paa sig.

Gahn trak sig efter kampen sydover til *Matrand*. Her blev han den 5te august kl. tre om morgenen pludselig angrepet av nordmændene. En del av den norske styrke, syv kompanier, var imens paa skogveien gaat omkring svenskerne og hadde ved *Skotterud*, en halv mils vei søndenfor *Matrand*, angrepet trænet og spærret veien. Ved *Skotterud* stod den heteste kamp. Med svære tap fik svenskerne brutt sig vei og kom i oppløst tilstand over grænsen.

Lier og Matrand er lyspunkter i krigen i 1814 og trønderske soldater var altsaa med her. I riksarkivet findes en skrivelse, dateret 9de september 1814, fra Krebs til commisariats-collegiet om kampen ved Matrand—Skotterud. Her opgir han navnene paa de faldne og saarede trøndere.

Trøndere i fremmed krigstjeneste.

Er vor hærs saga end bramfri er der enkelte av vore regimenter som har en ganske smuk krigshistorie. Andet Trondhjemske regiment kommer her i første række. Det skal saaledes nævnes her, at en stor del av regimentets soldater var med blandt de tropper som Kristian V overlot den engelske konge Wilhelm III ved kampen mot Ludvig XIV. De kjæmpet her blandt andet i Irland og Nederlandene i aarene fra 1689 til 1697. Det samme gjentar sig i den spanske arvefølgekrig, hvor Fredrik IV overlot England og den tyske keiser en hel del tropper. Trønderne var med i aarene 1702—1709. De norske og danske soldater blev slaat sammen i «danske» regimenter og vore soldater blev meget rost for sit mod og sin disiplin baade av hertugen av

Malborough og av prins Eugen av Savoien.

Før vi slutter denne oversigt noterer vi samlet de fire faners indskrifter:

Søndmør infanteriregiment nr. 11

Frösön 1644, 1657.

Marstrand—Carlsten 1677.

Tønning 1713, 1714.

Stralsund 1715.

Trangen 1808.

Lier—Matrand 1814.

Søndre Trondhjems regiment nr. 12:

Frösön 1644, 1657.

Marstrand—Carlsten 1677.

Tønning 1713, 1714.

Stralsund 1715.

Fredrikshald 1716.

Trangen 1808.

Lier—Matrand 1814.

Nordre Trondhjems infanteriregiment nr. 13:

Frösön 1644, 1657.

Jämtland 1677.

Trangen 1808.

Nordenfjeldske dragonregiment nr. 3:

Oviken 1677.

*

— Fanen er for os hvad flaget er for sjøkrigen!

Det var general *Schmettow* som sa det en gang han leverte andet Trondhjemske regiment en ny fane.

